ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 5, October 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.934

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 15.06.2020 Kabul Tarihi: 05.08.2020

Atıf Künyesi: Muhammet Okudan, "Osmanlı'da Rüya: Beklenti ve Kehanet (Genel Bir Değerlendirme)", *History Studies*, 12/5, Ekim 2020, s. 2621-2636.

Osmanlı'da Rüya: Beklenti ve Kehanet (Genel Bir Değerlendirme)

*Dream in the Ottoman Empire: Anticipation and Predicition
(A General Evaluation)*

Dr. Muhammet Okudan

ORCID No: 0000-0002-3400-1410

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Öz

Osmanlı Devleti'yle ilgili kaleme alınan ilk eserlerde Osmanlı Beyliği'nin cihan imparatorluğu olacağı bir rüya motifiyle anlatılmıştır. Yine Osmanlı padişahları ve halkın çeşitli kesimlerince de devletin geleceği ile ilgili birçok rüya görüldüğü de bilinmektedir. Bu çalışmamızda özellikle halkın ve yönetici sınıfın devletin geleceği ve kendi gelecekleriyle ilgili görmüş olduğu rüyalar ele alınmış ve şu sorulara cevap aranmıştır: Görülen rüyalar hangi temada yoğunlaşmıştır; rüya görenler toplumun hangi kesimine mensuptur; Rüyaları yorumlayanlar kimlerdir; Gördükleri rüya gerçekten görülmüş müdür yoksa kurgulanmış mıdır; Rüyalarını anlattıktan sonra herhangi bir talepte bulunmuşlar mıdır; yorumlanan rüyalar gerçekleşmiş midir? Osmanlı ve rüya konusunda bazı çalışmalar yapılmıştır. Ancak bizim çalıştığımız belgelerden yola çıkılarak yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmanın sonunda ulaşılan bazı bulgular ise şunlardır: Anlaşılabildiği kadarıyla rüyalar padişahla bir şekilde iletişim kurmanın yolu olarak görülmüştür. Rüyalar genellikle yeni fetih ve yeni zaferleri müjdelemektedir. Çoğunlukla tasavvuf ehli rüya görmüş veya rüyaları yorumlamıştır. Hz. Muhammed (SAV) rüyalarda sıklıkla görülmüştür. Görülen rüyalar genellikle olumludur ve hakkında rüya görülen kişinin aleyhine herhangi bir gelişme söz konusu değildir. Türk mitolojisinin çeşitli unsurlarına bu rüyalarda rastlanmıştır. Padişahın sonra yerine geçecek şehzadenin kim olacağı merak edilmiş bunlarla ilgili rüyalarla yola çıkarak yorumlamalar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Rüya, Sultan, Yorum.

Abstract

At the first works of art, which were written up related to Ottoman Empire, Ottoman Feudality's becoming to universe empire was visualised with dream motive. Yet, it is known that Ottoman Sultans and some groups of people of the public had dreams about the state's future. In this research, especially, dreams of public and ruling class associated with the future of the state and their own self were discussed and sought answers for such questions:

On which themes have been dreams concentrated on; which part/group of public do those having dreams belong to; who are those interpreting dreams; were the dreams having had real or fictionalised; did they demand something after telling their dreams; did interpreted dreams come true? Some researches were done about the Ottoman and dreams. Contrary to that, there are no study about the period which we work on, based on the sources in Presidency Archives of Ottoman. These are the findings obtained at the end of the research: to the extent of comprehensibility, dreams are considered such a way of communication with sultan somehow. Dreams, in general, herald new conquests and victories. Usually, mystic/Sufi people had dreams or interpreted them. The Prophet was seen frequently in dreams. Having had dreams are generally positive and any progress to the detriment of the person who had dream about is out of the question. Various elements of Turk mythology occurred in these dreams. Wondering The “shahzade”, who would be to replace sultan after, some interpretations based on the dreams that concern the issue were made.

Keywords: Ottoman, Dream, Sultan, Comment.

Giriş

Son dönem tarih çalışmalarında öne çıkan ve kabul gören anlayış, tarihçilerin eskiden araştırma dışı bıraktıkları birçok konuyu yeniden gündemlerine almalarının gerekli olduğu tezidir. Bu konulardan biri de rüyalar. Peter Brown “Geç Antik Çağda Roma ve Bizans Dünyası” adlı eserinde rüyaların önemine dikkat çekerek şu uyarıyı yapmıştır: Tarihçi, incelediği tarihi şahsiyetlerin zamanlarının en azından yarısını uykuda geçirdiklerini ve tüm insanlar gibi rüya gördüklerini dikkate almak zorundadır.¹

Arapça rü’yet kökünden türeyen rü’yâ kelimesi uyurken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bütünü olarak tanımlanmıştır. Rüya görmek ise insanlık için hala sırları çözülmemiş gizemli bir psikolojik deneyimdir. Özellikle dinlerin rüyayı, kul ile Tanrı’nın irtibatlı olduğu alan olarak kabul etmesi ve kutsal metinlerde birçok rüyaya yer vermesi hem bireylerin hem de toplulukların rüyaya özel önem atfetmelerine neden olmuştur. Tarih boyunca ilkel toplumlardan modern toplumlara kadar bütün topluluklar rüyalara farklı farklı anlamlar yüklemişler ve bu rüyaları gelecekte haber verme, geçmişle irtibat kurma ve yaptıkları işleri meşrulaştırma aracı olarak kullanmışlardır.²

Kur’an-ı Kerim’de başta Hz. Muhammed (SAV) olmak üzere Hz. İbrahim, Hz. Yusuf gibi peygamberlerin gördüğü rüyalar anlatılmıştır. Peygamberlerin yanı sıra Mısır hükümdarı, Hz. Yusuf zindanda iken yanındaki koğu arkadaşları gibi kişilerin de rüyalarına yer verilmiş ve bu rüyaların da yorumlandıkları gibi gerçekleştiği belirtilmiştir.³ Bununla birlikte rüya yorumlamanın da bir ilim olduğu, Hz. Yusuf’un Allah’ın kendisine verdiği nimetleri sayarken “...rüyada görülenlerin tevilini öğrettin.” ayetinden anlaşılmaktadır.⁴ Hadislerde de rüyanın önemine ve çeşitlerine birçok defa değinilmiştir. Özellikle Peygamberimizin Risalet görevine

¹ Cemal Kafadar, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken, Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun*, Metis Yayınları, İstanbul 2019, s.123

² Nilüfer Evginer, *Psikolojik ve Dini Bir Fenomen Olarak Rüya*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2010, s.2; Halil Çetin, “Osmanlı Saltanat Rüyaları ve Tarihi Bağlam”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 27, S.1, Temmuz 2012, s. 44.

³ Hidayet Aydar, “Kur’an’da Rüyalar ve Rüyaların Hayata Yansımaları”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2005, C. V, S 1, 2005, s.46.

⁴ İsmail Köksal, “Rüyaların Fıkhi Boyutu”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.13, S.2, 2008, s.37.

Yusuf Suresi 101. Ayetin meali şu şekildedir: "Ey rabbim! Bana iktidar verdin ve bana rüyaların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada da âhirette de beni yönetip himaye eden sensin. Müslüman olarak canımı al ve beni iyi kulların arasına kat!"

hazırlanışı sürecinde gördüğü rüyalar gerçekleşmiş, ilk gelen vahiyler de sadık rüyalar şeklinde nazil olmuştur.⁵

Rüyaların dini arka planı olmasından dolayı Osmanlı toplumunda da rüyalara özel önem verilmiştir. Devletin küçük bir beylikten büyük bir imparatorluk haline dönüşeceği vücuttan çıkan çınar motifiyle anlatılmış ve günümüze kadar ulaşan rüyalardan en meşhuru olmuştur. Bununla birlikte birçok Osmanlı sultanının fetihleri müjdeleyen rüyalar gördükleri kaynaklarda yer almaktadır. Müjde içeren rüyaları sadece sultanlar görmemiştir. Özellikle mutasavvıfların da hangi şehzadenin padişah olacağına, sultanların yeni yerler fethedeceklerine dair rüyalar gördükleri ve bu müjdeli haberleri şehzade ya da sultanlara ilettikleri kaynaklarda mevcuttur.⁶ Yine Sunullah Gaybi, Sümbül Sinan Efendi gibi mutasavvıflar müritlerine her gün gördükleri rüyaları anlattığı ve onları yorumladıkları bilinmektedir. Bu durum rüyanın tasavvufi hayatta oynadığı rolden ziyade, rüya görmenin ve bunu yorumlamanın kültürel bir fenomen olarak yaygınlığını ve önemini göstermektedir. Yine Osmanlı toplumunda rüyanın gerçekliğine inanmak Ehli Sünnetin gereklerinden biri sayılmıştır. Nitekim Hamzaviliğe karşı yazılan bir kitapta Hamza Bali'nin Ehli Sünnet çizgisinden uzaklaştığını belirtmek için "rüyayı inkar ettiği" özellikle vurgulanmıştır.⁷ Kaldı ki fetva makamları da Şer'iata uygun olan rüyalarla amel edilebileceğine dair fetvalar vermiştir. Her ne kadar fetva verilmiş olsa da devlet rüya konusunun istismar edilmesini önlemek için çeşitli tedbirler almış, özellikle tabircilerin insanları yanlış yönlendirmesini engellemek amacıyla devletçe onaylanmamış rüya tabir kitaplarının basılmasına izin vermemiş ve halkı galeyana getiren ve halkta infial uyandıracak şekilde rüya tabir edenleri de sürgünle cezalandırmıştır.⁸

Osmanlı döneminde görülen rüyalar üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır.⁹ Ancak, bizim çalışmamıza konu olan döneme ilişkin herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Biz bu çalışmamızda Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde tespit edebildiğimiz belgelerden yola çıkarak hangi rüyaların görüldüğünü ve o dönemde hangi olaylarla ilişkili olduğunu, hangi rüyaların dalkavukluk sayıldığını, menfaat temin etme arzusuyla kaleme alındığını ve hangi rüyaların ya da kişilerin kendileri ile ilgili beklentilerini yansıttığını ele almaya çalışacağız. Yine aynı rüyalardan yola çıkarak rüyaların dayandırıldıkları dini arka plan ve kullanılan mitolojik öğeler üzerinde de duracağız. Her ne kadar rüyaları tematik olarak ayırmış olsak da bir belge de birden fazla temaya giren rüyalardan oluşabilmektedir. İncelediğimiz belgelerde ebced hesabıyla tarih düşülmüş birkaç belge dışında genellikle tarih bulunmamaktadır. Belgeleri tasnif edenler tarafından tarihlerin de neye göre verildiği anlaşılamamıştır. Mesela Ebussuud Efendi'nin rüyasıyla ilgili belge 29 Zilhicce 1255/21 Mart 1840 tarihli. Halbuki Ebussuud Efendi'nin vefatı 1574'tür. Yine Seyyid Kemal adında bir şahsın Şehzade Selim'in padişah olacağına dair arızası 9 Şevval 926/22 Eylül 1520 tarihli. O tarihte de Sultan I. Selim vefat etmiştir. Bu nedenlerden dolayı tarihleri nadiren dikkate aldık. Çalışma dönemimizi tarihlemeye ise

⁵ İlyas Çelebi, "Rüya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.35, İstanbul 2008, s. 306.

⁶ Osmanlı Sultanlarının görmüş olduğu rüyalarla ilgili detaylı bilgi için Bkz. Ekrem Şama, *Osmanlı Düşünüyordu, Padişahların Salih Rüyaları*, Gonca Yayınevi, 2013.

⁷ Kafadar, age, s.138-139; Aslı Niyazioğlu, *17.Yüzyıl İstanbul'unda Rüyalar ve Hayatlar*, Doğan Kitap, İstanbul 2020, s.23.

⁸ BOA (Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi) *Maarif Nezareti, Mektubi Kalemi*, (BOA. MF.MKT), 226/11, 17 Eylül 1894 (1312.RA.16); BOA Bab-ı Asafî, Mühimme Defteri, (BOA, A,DVNSMHM.d.) 115\947, 13 Şubat 1707 (10 Za1118).

⁹ Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Aslı Niyazioğlu, *17. Yüzyıl İstanbul'unda Rüyalar ve Hayatlar*, İstanbul 2020; Gürsoy Akça ve Yunus İnce, *Klasik Osmanlı Çağında Tarih, Meşruiyet ve Rüya*, Konya 2015; Cemal Kafadar, *Mütereddit bir Mutasavvıf: Üsküplü Asiye Hatun'un Rüya Defteri 1641-1643*, İstanbul 2019; Muhammed Yazıcı, "Osmanlı'da Rüya Görmek Üzerine", *Asia Minor Studies*, 2016; Ahmet Yüksel, "Rüyalar ve Osmanlı İmparatorluğu", *Akademik Bakış Dergisi*, 2014.

konumuzla ilgili tespit edebildiğimiz ilk belge Fatih Sultan Mehmed ile ilgili olduğu için onun tahta çıkış tarihi olan 1451 yılını başlangıç, tespit edebildiğimiz son belge ise II. Mahmud ile ilgili olduğu için onun vefat tarihi olan 1839 senesini de bitiş tarihi olarak belirledik.

1- Rüya Görenler ve Yorumlayanlar

Araştırmamıza konu olan belgelerden defterdar, şeyh, derviş, seyyit, çuhadar, sade bir vatandaş gibi farklı statülere sahip kişiler tarafından görülen rüyaların saraya gönderdiği anlaşılmaktadır. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde rüya görenlerin ve yorumlayanların çoğunlukla tarikat şeyhleri ve mensupları olduğu görülmektedir. Tarikat şeyhleri gördüklerini iddia ettikleri rüyaları bizzat kendileri yorumlamış, farklı kişilerden gelen rüyaları da yorumlama görevini üstlenmişlerdir. Özellikle Moğolların Anadolu'yu işgal etmelerinden sonra meydana gelen siyasi boşlukta birçok yerel beylik kurulmuştur. Bu beyler halk nezdinde meşruiyetlerini sağlamak için halk üzerinde manevi otoritesi kuvvetli olan tarikat mensuplarını el üstünde tutmuş, onlara geniş araziler bağışlamış ve vergi muafiyeti sağlamışlardır.¹⁰ Bu durum, Fatih Sultan Mehmed döneminde olduğu gibi, zaman zaman kesintiye uğrasa da Osmanlı padişahları genellikle tarikatlarla bir şekilde bağlantı kurmuş ve onları kontrol altında tutmaya çalışmışlardır.¹¹ Yine tarih boyunca sultanlar kendilerine sunulan kitaplara, şiirlere vb. eserler için, şair ve yazarlara atıyyeler¹² vermişlerdir. Gelenekselleşen bu durumu bilen tarikat mensupları ya da diğer kişiler, telif bir eser gibi rüyalarını padişaha ve diğer üst düzey yöneticilere arz ederek bahşiş alma ve bazı imtiyazlar elde etme yoluna gitmişlerdir. Tarihi tam olarak bilinmeyen ancak II. Bayezid'in saltanat yıllarında yazılmış olduğu anlaşılan belge değindiklerimizin bir özeti mahiyetindedir. Filibeli bir Bektaşî dervişinin torunu olduğu anlaşılan mektup sahibi, Sultan Bayezid'den dedesine Murat Hüdavendigâr tarafından verilen vakıf arazilerine Fatih zamanında el konulduğunu, bu sebeple geçim sıkıntısı içerisinde düştüğünü belirterek vakıf arazisinin kendisine iade edilmesini istemiştir. Arizada olayın gelişimi şu şekildedir: Dedeniz Hüdavendigâr gazaya giderken Filibe'de Bektaşî dervîşi namıyla meşhur dedemi çağırılmış ve ona şayet sen gerçek erenlerden isen bana bu gazanın nasıl sonuçlanacağı hakkında bilgi verirsin demiştir. O gece dedem rüyasında doğudan gelen beyaz bir koç ile batıdan gelen kara bir koçun üç defa tokuştuğunu, beyaz koçun iki boynuzunun arası yarıldığını, arasından bir dal çubuk çıktığını, o dalın barklanıp gölgelendiğini ve dibinde mahlukun gani olduğunu görmüştür. Gördüğü bu rüyayı da sabahleyin padişaha anlatmıştır. Bunun üzerine padişah ak koç benim, kara koç kafirdir. Ama ben şehit olurum. Benden sonra beyiniz Yıldırım¹³ Bayezid'dir diyerek vasiyetini bildirmiştir. Daha sonra Bektaşî dervişine dönmüş sana kaftan versem, at versem olur amma sana vakıf yapman için arazi veriyorum. Senden sonra gelen oğulların da istifade etsinler demiştir. Dedelerimizden ve babamızdan senedimiz olmasına rağmen bildiğiniz üzere Sultan Muhammed Han bütün vakıfları birbirine eklemiş, bizim vakfımızı da Eyyüb Ensari Vakfı'na katmıştır. Siz Sultan olduktan sonra vakıfları iade ettiniz. Ama bu sefer de Ensari Vakfı'nın müzevir yazıcısı aldığımız iki yıllık geliri bizden geri almış, öküzümüzü, ineğimizi sattırmıştır. Bu durumdan son derece muzdaribiz diyerek halini dile getirmiştir. Görüldüğü üzere yaklaşık yüz yıl önce görüldüğü iddia edilen bir rüyaya istinaden padişah Bektaşî dervişine arazi vermiş, Fatih zamanında el konulan bu vakıf arazilerini ise Bayezid iade etmiştir.¹⁴

¹⁰ Ahmet Yaşar Ocak, "Zaviyeler (Dini, Sosyal ve Kültürel Tarih Açısından Bir Deneme)", *Vakıflar Dergisi*, S.12, 1978, s.256.

¹¹ M. Necmettin Bardakçı, "Osmanlı Devleti'nin İmparatorluğa Geçiş Sürecinde Tasavvuf ve Tarikatlar", *İslamiyat*, S.IV, 1999, s.74.

¹² Hediye, ihsan, bahşiş gibi anlamlara gelmektedir.

¹³ Belgede bu şekilde geçmektedir.

¹⁴ BOA. TS.MA.e, 968\81, 24 Nisan 1512 (7S918).

Başka bir belgede ise bir şeyhin hem bir talebi hem de bir rüyası mevcuttur. Şeyh, manevi alemdede kendisine padişahın Edirne’de metfun bazı din büyüklerinin mezarını ziyaret ettiği takdirde onların himmet ve ruhaniyetlerinin yardımına mazhar olacağı bilgisini verdikten sonra rüyayı kaleme almadaki asıl sebebine geçmiştir. Öncelikle Şeyh, saltanatın padişaha geçmesinde kendi şeyhinin manen himmet ettiğini belirtmiştir. Sonrasında ise manevi himmete binaen Bursa’da Emir Buhari’nin torunlarından olduğu söylediği bir kişiye müderrislik verilmesini talep etmiştir.¹⁵ Belgeden şeyhin padişaha zımninden de olsa sen benim şeyhim sayesinde padişah oldun dediği görülmektedir. Acaba şeyh, bu cesareti nereden almıştır? Taşrada kendi müritleri önünde onların kendisine olan bağlılıklarını artırmak için yapılmış bir konuşma olsa bir yere kadar anlaşılabilir. Ancak, arizayı direkt saraya ulaştırması, bunu genelleyemesek de, bazı şeyhlerin bilinçaltını değerlendirilmesi açısından önemlidir. Bu sorulara cevap verebilmek için tasavvufdaki “kutub” anlayışını bilmemiz gerekmektedir. Kutup dünyanın manevi yöneticisi olduğuna inanılan en büyük veli olarak kabul edilir. Her ne kadar manevi yöneticisi kabul edilse de maddi olarak gerçekleşen her şey onun yardımı ve bilgisi dahilindedir.¹⁶ Müritler de doğal olarak kendi şeyhini zamanın kutbu ya da feraset ve basiret sahibi biri olarak gelecekte haber verdiğini bazı olaylara müdahil olduğunu düşünebilir. Bu durum da müridin şeyhe sorgusuz sualsiz bağlanmasına neden olduğu söylenebilir. Yukarıda sormuş olduğumuz sorulara bir de Otman Baba ve Piri Baba bağlamında cevap arayalım. Otman Baba, Anadolu’ya Timur’la gelmiş, Ağrı, Bursa Manisa gibi bir çok yeri müritleri ile dolaştıktan sonra fetihten sonra İstanbul’a yerleşmiş Orta Asya Türk erenlerden biridir. İstanbul’da fazla kalamayan şeyh Balkanlar’a geçmiş, köy köy şehir şehir dolaşmış, sıkıntılarını gidermede halka yardım etmiş, zorda olan çiftçilere destek olmuş, müritleri için kurban toplamıştır. Manisa’da iken Fatih Sultan Mehmed ile tanıştığı ve onun önce sultan olup sonra da İstanbul’u fethedeceğini müjdelediği müritlerinden Derviş Küçük Abdal tarafından kaleme alınan vilayet-namesinde yer almaktadır. İstanbul II. Mehmed tarafından fethedildiğinde müritleri kendisini fetihten haberdar etmiş o ise, “ben olmasaydım II. Mehmed İstanbul’u ele geçiremezdi” diyerek karşılık vermiştir. Çünkü Otman Baba ve müritlerine göre kainatı yönlendiren asıl kişi Otman Baba’dır ve onun tasarrufu dışında hiçbir şey gerçekleşmeyecektir.¹⁷ Dervişleri Otman Baba’nın dediklerine inanmamış olsalardı ne yanında kalırlardı ne de bu diyalogu kitaplarına alırlardı. Diğer bir örnek ise Piri Baba’dır. Piri Baba Merzifon’da yaşadığı çocukluğundan beri bir takım mucizeler gösterdiği hayatını anlatan menakıpnamede yer almıştır. Konumuzla ilgili olay ise Piri Baba’nın kadınları kese yapması, hamile kadınların doğuracakları çocuklarının cinsiyetini bildirmesi ve bu nedenle padişaha şikayet edilmesiyle alakalıdır. Padişah II. Mehmed bu şikayet üzerine Merzifon’a gitmiş, ancak, Piri Baba padişaha veliyullahtan olduğunu ispatlayıp, İstanbul’un fethini müjdeleyince padişah kendisine vakıf yapmak üzere çeşitli köyleri hediye etmiştir. Menakıpnamede Piri Baba, kendisini cezalandırmaya gelen dönemin kudretli padişahını mucizeleriyle ikna etmesi ve onu İstanbul’un fethiyle müjdelemesi onu müritleri gözünde padişahın daha üstün konuma getirmiştir.¹⁸ Bu şekilde eğitilen müritlere padişahın emri mi yoksa şeyhin emrini mi yerine getirirsin diye sorsanız mürit elbette şeyhimin diye cevap verecektir.

¹⁵ BOA. TS.MA.e, 885/59, 31 Aralık 1599 (13Ca1008). Eğer belge doğru ise şeyhin yardımıyla padişah olan kişi Sultan III. Mehmed’dir.

¹⁶ Süleyman Ateş, “Kutub”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.26, Ankara, 2002, s. 488-489.

¹⁷ Haşim Şahin, *Dervişler ve Sufi Çevreler Klasik Çağ Osmanlı Toplumunda Tasavvufi Şahsiyetler*, Kitap Yayınevi, Ankara 2007, s.153.

¹⁸ Şahin, a.g.e., s. 161-163.

2- Tarihi Olayların Rüyalara Yansıması

Görülen bazı rüyalar devletin ya da sultanın içinde bulunduğu sıkıntılı durumun ya da iktidar mücadelesinin yansımaları şeklindedir. Bu rüyaların olayların öncesinde değil, tarihi olayların gerçekleşme sürecinde görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu manada tespit edebildiğimiz ilk rüya Fatih'in Lalası, aynı zamanda müderrislik, kadılık kazaskerlik ve Şeyhülislamlık yapmış olan Molla Gürani'ye aittir. Molla Gürani gördüğü rüya ile ilgili bir takım açıklamalar ve yorumlar yapmış devamında rüyasıyla bağlantılı olduğu düşünülen bir olay anlatmıştır. Buna göre Özbek denilen birisine bir mektup yazdığını, mektupta saraydaki çeşitli entrikalardan dolayı rahatsızlığını dile getirdiğini, bu sürecin devamında bir gece teveccüh¹⁹ ettiğini ve o gece bir rüya gördüğünü ifade etmiştir. Rüyası şu şekildedir: “Bir kişi yanıma gelerek sultanın beni davet ettiğini söyledi. Bunun üzerine sultan ile görüşmek için harap bir eve gittim. Padişah karanlık bir odada oturuyordu. Sakalı kazınmış, beline Ermeni kuşağı sarılmış ve yanında bir delikanlı oturur halde idi. Sonra bana Ermeni suretinde kızarak bağırıp çağırmaya başladı. Ancak söylediklerinden hiçbir şey anlamadım ve tedirgin oldum.” Molla Gürani bu rüyayı anlattıktan sonra “bizim rüyalarımız birbirine muhalefet etmez” diyerek daha önce gördüğü ve belgeden de sultana arz ettiği anlaşılan şu rüyaya yer vermiştir. Nice ki Karaman'da iki ay gördüm. Aylardan birisi tam (dolunay) diğeri eksik (yarımay) idi. Eksik olan hemen yok oldu.” Rüyasını bu şekilde anlattıktan sonra “hem diğer salihler de sultanımın halini iyi görürler” diyerek sözlerini tamamlamıştır.²⁰

Belge genel olarak incelendiğinde rüyalarından önce Molla Gürani'nin Özbek isimli birine mektup yazdığı ancak bu mektup Özbek tarafından ciddiye alınmadığı anlaşılmaktadır. Gördüğü ilk rüyada padişahın kendisine bu nedenle kızdığı düşünülebilir. Dönemin kaynakları incelendiğinde Molla Gürani'nin Fatih döneminde padişaha yakın birinden gelen -bir iddiaya göre bizzat Fatih'den gelen- bir teklifi dini kurallara aykırıdır diyerek reddetmesi üzerine görevinden alınmış, o da hac görevini yapmak üzere Osmanlı topraklarından ayrılıp Hicaz'a gitmiştir. Hac vazifesini ifa ettikten sonra Kahire'ye uğramış, Memlüklü sarayında iyi bir şekilde ağırlanan Gürani'ye Kahire'de kalması teklif edilmişse de bu teklifi kabul etmeyip tekrar İstanbul'a dönmüştür.²¹ Emir Özbek ile bu dönemde tanışmış olması muhtemeldir. Yine Emir Özbek, kaynaklarda Beş Yıl Savaşları da denilen savaşlar sırasında bir ara Karaman'a kadar ulaşan Memlüklü ordularının komutanı olarak geçmektedir.²² Molla Gürani'nin Emir Özbek'e mektup yazması bu konuyla ilgili olmasa gerektir. Çünkü kendisi 1488 yılında vefat ettiği düşünüldüğünde bu mümkün gözükmemektedir. Bu mektup muhtemelen Memlüklüler'e sığınan Cem Sultan ile ilgili olmalıdır. Cem Sultan'ın Memlüklüler'e sığınması ve kendisinin burada iyi karşılanması Bayezid'in endişelenmesine neden olmuş olabilir. Görülen rüya da muhtemelen buna işaret etmektedir. Molla Gürani, her ne kadar padişahı rüyasında sıkıntılı görse de kendi rüyalarının birbirine muhalefet etmeyeceğini bu sıkıntılı durumun geçici olduğunu vurgulamış ve kendi rüyasının sadık rüya olduğunu ispatlamak için de Buhari'de geçtiğini söylediği şu hadislerle yer vermiştir: Peygamberlikten geriye salih insanların gördüğü sadık rüyadan başka müjdeci bir şey kalmamıştır; Sadık rüya peygamberliğin kırk altı unsurundan biridir; Sadık rüya peygamberliğin yetmiş unsurundan biridir.²³ Bizlere bilgi vermesi açısından önem arz eden bir

¹⁹ Teveccüh Peygamberleri veya evliyalari vesile yaparak onların hatırına istenilen bir şeye kavuşturması için Allah'a yalvarmak anlamındadır.

²⁰ BOA. TS.MA.e, 757/59, 3 Mayıs 1481 (4Ra886).

²¹ M. Kamil Yaşaroğlu, “Molla Gürani”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul 2005, s. 248-250.

²² Fatma Akkuş YİĞİT, “Osmanlı-Memlüklü Mücadelesinde Beş Yıl Savaşları”, *Timurlu Tarihine Adanmış Bir Ömür:75. Doğum Yılında Prof. Dr. İsmail. Aka'ya Armağan*, Ed. Musa Şamil Yüksel, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017, s.235-260.

²³ BOA. TS.MA.e, 757/59, 3 Mayıs 1481 (4Ra886)

nokta ise Molla Gürani'nin diğer salihlerin de sultanımızın halini iyi görürler demesidir. Bu cümleden kendisine güvenilen insanların rüyalarının takip edildiği anlaşılmaktadır.

Bir diğer rüya ise Yavuz Sultan Selim'in babasını tahtan indirerek yerine geçmesi üzerine ona karşı mücadele içerisine giren Şehzade Ahmed ile ilgilidir. Rüyaları gören Pir Nazar Halifenin dervişlerinden biridir. Bu derviş çeşitli rüyalar görmüş ve rüyaları saraya göndermiştir. Buna göre ilk görülen rüya 16 Safer 918/ 3 Mayıs 1512 tarihine aittir. Günlerden Pazartesi'dir. Derviş rüyasında Konya'ya vardığını Sultan Ahmed ve askerlerinin yüzlerinin yarısının var yarısının yok olduğunu gördüğünü ve Sultan Ahmed'in karşısına geçerek isyan edip Müslümanları bölmek sana mı kaldı? Seni ayıklamaya geldim dediğini ve onu ayıkladıktan sonra İstanbul'a döndüğünü yazmıştır. Bu rüyadan beş gün sonra Cumartesi günü ise kuşluk vaktinde şu rüyayı görmüştür. Sultanım bana seslendi ve "şu ak kaftanı bana giydiriver ve şu kuşağı üzerime kuşat dedi ben de kaftanı giydirdim ve kuşağı sıkı bir şekilde bağladım." Aynı konuyla ilgili başka bir rüya ise Defterdar Kasım Bey tarafından görülmüştür. Sultan Selim devletin ileri gelenleri ile birlikte Yenibahçe'de toplantı yaparken Defterdar Kasım Bey'in şu rüyasını anlatmıştır: "Sultan Alaaddin'in elinde bir bıçak vardı. Her kim o bıçağı alsa bıçak sıçrayıp tekrar sultanımın eline vuruyordu."²⁴

Rüyalar incelendiğinde olayların Yavuz Sultan Selim ve kardeşi Ahmed arasında gerçekleşen iktidar mücadelesinin yansıması şeklinde olduğu görülmektedir. Nisan 1512'de Şehzade Ahmed'in Konya'da hükümdarlığını ilan ettiğini ve oğlu Alaaddin'in bu sırada Bursa'yı kuşatıp babası adına hutbe okuttuğu kaynaklarda geçmektedir.²⁵

Öyle anlaşıyor ki bugünkü anlamda kitle iletişim araçları olmasa da İstanbul'da ya da diğer şehirlerde yaşayan bir takım insanlar imparatorluğun içinde bulunduğu durumdan haberdardır. Haberdar olanlardan biri de rüyayı gören derviş olmalıdır. Özellikle dervişin Şehzade Ahmed'e kızması Müslümanları bölmekten bahsetmesi ve o dönemde Yavuz'un zaten İstanbul'da olup tahta oturması bu rüyaların kurgulandığı ihtimalini güçlendirmektedir. Her ne kadar dervişin açık olarak ifade ettiği bir talebi olmasa da padişahın gelecek bir atıyyenin beklentisi içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, aynı şeyi Molla Gürani için söylemek zordur. Çünkü doğru bildiğinden şaşmamış, padişahın ya da ona yakın birinden gelen ve yanlış olduğunu düşündüğü bir isteğe onay vermemiştir. Böyle bir durumda devletin işleyişini ve Fatih'in mizacını bilen biri başına az çok ne gelebileceğini özellikle Çandarlı'nın idamından sonra tahmin etmesi zor olmasa gerektir. Dolayısıyla Molla Gürani'nin gördüğü rüyanın gerçek olma ihtimali kurgu ihtimalinden daha yüksek olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

3- Müjdecî Rüyalar

Genelde tasavvuf ehli tarafından görülen/görülmesi iddia edilen bu tür rüyalar sultanın düşmanlarına galebe çalacağını²⁶, yeni yerler fethedeceğini bazen de hangi şehzadenin sultan olacağını haber vermektedir. Ancak bu rüyalar gerçekten görülmüş müdür? Görülüyse gerçekten rüyayı görenler tarafından iddia edildiği gibi sadık rüyalar mıdır? Ya da herhangi bir beklenti ile kurgulanmış rüyalar mıdır? Bu soruların hepsine cevap bulmak zor olsa da en azından müjdelenen olayın gerçekleşip gerçekleşmediğini bilebilecek şansa sahibiz. Rüyanın görülüp görülmediği ya da kurgulanıp kurgulanmadığı konusun da ise söyleyeceklerimiz diğer rüyalarda olduğu gibi tahminden ibaret olacaktır. Bu bağlamda değerlendireceğimiz ilk rüya Halveti Şeyhi Seydi'nin rüyasıdır. Şeyhin rüyası şu şekildedir: "Hz. Muhammed (SAV) yüksekçe bir yerde

²⁴ BOA. TS.MA.e, 812/6, 9 Mayıs 1512 (16S.918).

²⁵ Haldun Eroğlu, "Osmanlıya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi: Şehzade Ahmet'in Oğlu Şehzade Kasım (907/1501-924/1518)", OTAM, S. 13, Ankara 2003, s.230-231

²⁶ Üstünlük sağlamak, zafer kazanmak galip gelmek gibi anlamları vardır.

oturuyordu. Karşısında Merhum Hüdavendigâr Gazi, sağ yanında Hz. Şemsi Tebrizi, Seyyid Buhari ve Hacı Bayram Veli duruyordu. Gazi Hüdavendigâr, Buhari'ye : "Emirim Sultan Muhammed²⁷'imin düşmanı çoktur. Resulden dua temenni ediyoruz" dedi. Bunun üzerine Buhari bu dileğin gerçekleşmesi için dua etti. Allah Resulü de temenni edilen duaya karşılık vererek "Allah her ne tarafa yönelirsen muzaffer etsin dedi. İkinci rüya ise şöyledir: "Güneş yeryüzüne inip sultanımın önünde secde etti. Sultanımın başında da nur saçan bir dolunay vardı. Bir nur yüzlü pir geldi. Sultanımı yüksekçe bir tahta oturttu. Sonra pire soruldu. Sen kimsin? Bu güneş neden secde etti? Pir cevap verdi. Ben Sırr-ı Muhammedi'yim. Güneş devlet güneşidir ve Allah tarafından verilmiştir. Aynı zamanda Arap diyarlarının fethini müjdelemektedir. Şeyh Seydi üçüncü rüyasında ise Hz. Muhammed'i (SAV) gaza ederken gördüğünü söyler ve sefer Belgrad'a olsa gerektir diye devam eder. Rüyanın devamında Sultanımda bilmektedir ki Allah resulünü rüyada görmekte şüphe yoktur. Diğer bir rüyasında ise "Hz Musa orduyla sefere çıktığını, sefer sırasında ordunun başında kah Hz. Musa'nın kah Hz. Musa kaybolup yerine Sultanım görünür" der. Üçler yediler önünde ta Frenkistan'a kadar olan yerleri fethettiler diyerek rüyasını bitirir. Son rüyası ise şöyledir: "Sultan'ım, Cem Sultan'ın elini tutmuş vaziyette denizin ortasında beliriverdi. Bu Allah Resulü'nden bir müjdedir. Sultanımdan sonra Cem Sultan Allah'ın yardımıyla tahta oturacaktır." Bu anlatılardan sonra görmüş olduğu rüyalarında mazi, müstakbel ve hal vardır. Uzun uzun yorumlarını yapmak sırrı ifşa etmek olur diyerek rüyasını bitirmiştir.²⁸Rüyasının doğru rüya olduğunu savunmak için ise şu hadisi hatırlatmıştır: Rüyasında beni gören gerçek hayatta beni görmüş gibidir. Çünkü şeytan benim suretime giremez. Şeyh Seydi'nin rüyaları incelendiğinde Arap diyarlarının, Frenkistana²⁹ kadar olan tüm coğrafyaların fethedildiğinden ve Belgrad'a bir sefer düzenlendiğinden Fatih'den sonra yerine Cem Sultan'ın geçeceğinden bahsetmiştir. Gerçekte ise Arap diyarlarının fethi gerçekleşmemiş ve Cem Sultan tahta oturamamıştır. Belgrad'a bir sefer düzenlenmiş ancak şehir ele geçirilememiştir. Yine Hz. Yusuf'un rüyasında gördüğü³⁰ ve kendisinin önemli bir makama geleceği şeklinde yorumlanan iktidarın, gücün simgesi olan ay ve güneşin Fatih'in hem dini statü açısından hem makam olarak iyi bir konumda olduğunun zımnen ifadesi sayılabilir.

Halveti Şeyhi Seydi'nin yukarıdaki rüyayı gördüğü dönemlerde Amasya'da bir kadın Fatih'ten sonra yerine oğlu Bayezid'in geçeceğini rüyasında görmüş bu rüyayı Valide Sultan'a anlatarak ona müjde vermiştir. Bayezid, sultan olduktan sonra aynı kadın sultanla ilgili yeni rüyalar görmüş bunları derleyerek İstanbul'a göndermiştir. Biçare ana kız rumuzuyla yazdığı mektupta rüyasında kanatlarından biri doğuya biri batıya yönelmiş bir kuşun ayağında bir zincir olduğu halde sarayın avlusuna konduğunu, sultanın bu kuşun sırtına bindiğini, kuş yükseldikçe başını dört yöne çevirdiğini, tam bu sırada padişahın dua ettiğini, aşağıdaki evliyaların da duaya amin dediklerini duyduğunu yazmıştır. Rüyanın devamı şu şekildedir: Rüyaya amin diyen evliyalardan Peygamberimize dönerek ya Resüllullah bu ne anlama gelmektedir? Diye sormuşlar. Peygamberimiz de evliyalara dönerek "bu kuş Cebrail'dir" demiş ve sultana kuzey güney doğu ve batıya hükmedesin diye dua etmiştir. Biçare ana-kız rüyasını Mısır başta olmak üzere Bayezid'in, babası Fatih'in zapt edemediği yerleri fethedeceği şeklinde yorumlamıştır. Diğer rüyasına geçmeden on iki yıldır geceleri hazır ve gaip erenlerden yardım isteyip sultana dua ettiğini ifade ettikten sonra bir gece denize bakarken Hızır ve Hz. Muhammed'i denizde gördüğünü, kendisine o anda kim ne dua yaparsa Allah onu kabul eder denildiğini, kendisinin de

²⁷ Belgede şedde vardır.

²⁸ BOA. TS.MA.e, 757/58, 31 Aralık 1499 (28Ca905).

²⁹ Osmanlılarca kendileri tarafından fethedilmemiş Avrupa topraklarına verilen isimdir.

³⁰ Yusuf Suresi 4. Ayet Şu şekildedir: Bir gün Yusuf, babasına demişti ki: "Babacığım! Ben rüyamda on bir yıldızla, güneşi ve ayı bana secde ederken gördüm."

rüyasında baki devlet ebedi saadet dilediğini belirtmiştir.³¹ Osmanlı'daki rüyalarla ilgili yapılan iki çalışmaya göre müjdecî rüyalarını saraya ulaştıran kişiler rüyalarından sonra genellikle taleplerini de dile getirmişlerdir.³² Biçare ana-kız rumuzlu rüya sahibi açıktan böyle bir talepte bulunmasa da çaresiz olduklarını rumuzdan da anlaşılacağı üzere acındırarak belirtmiş, zımnen sultandan atıyye beklediğini bu şekilde ifade etmiştir.

İlginç rüyalarından biri de padişahın dini açıdan istikamet üzere olduğuna dair Halife İskender adında bir tarikat şeyhinin gördüğü rüyadır. Halife İskender rüyasında Hz. Muhammed'in kendisine "Bayezid bizim cübbemiz içindedir. Emindir ve mertebesi günbegün ilerlemektedir" diyerek müjde verdiğini söylemiştir. Devamında: "Kim ahkam-ı şer'iyyeyi icra eder, yani şeriat yolunda olursa o kişi Allah'ın koruması altındadır" diyerek rüyanın yorumlamasını da yapmıştır.³³

Rüyalara en çok konu olan padişah II. Bayezid'dir. Aynı şekilde kendisine ilm-i nücümle³⁴ ilgili eser sunulan kişinin de sultan Bayezid olduğu düşünüldüğünde Sultan'ın bu konulara özel önem verdiği söylenebilir.³⁵

Müjde içerikli rüyalarından biri de II. Bayezid'in oğlu Şehzade Selim'in sultan olacağına dair Seyyid Kemal tarafından görülmüştür. Belgeye göre Seyyid Kemal rüyasında bir sipahinin odasından içeri girdiğini ve kendisine "dünya ve ahiret atam ol" dediğini aktardıktan sonra şu soruyu sorar: "Sultanım siz kimsiniz? Sipahide cevaben Sultan Selim olduğunu, kendisine Allah tarafından taht verildiğini, Hz Ali'nin ise kendisine Hak Te'ala tarafından kim sana tabi olmaz ise hakkından gelesin diye dua edildiğini ve beline kuşak bağladığını söyler. Bunun üzerine kendisinin sultandan bir mühr-i asdar ? istediğini, Sultan Selim'in ise bir mühürle iki yüz kese verdiğini ifade eder. Seyyid Kemal bütün bunlardan sonra duvarın yarıldığını, bir aksakallı pirin elinde bir sini ekmek tatlısı ile belirlediğini, sultanına dönerek "bu sana Hak tarafından gönderildi." dediğini aktarır. Aynı belgede Seyyid Kemal bir ejderhanın sultanın üzerine saldırdığını, sultanın da ya Allah ya Muhammed diyerek ejderhanın yedi başını kestiğini rüyasında gördüğünü söyler. Rüya sahibi bu iki rüyayı anlattıktan sonra rüyaları Şehzade Selim'in Bayezid'den sonra padişah olacağına yorar.³⁶

Seyyid Kemal'in açık bir talebi olmamasına rağmen sultanın kendisine rüyasında iki yüz kese altın verdiğini söylemesi, bizi bu rüyanın üstü kapalı bir bahşış beklentisi için kurgulanmış olabileceği düşüncesine itmiştir. Dikkat çekici unsurlardan biri de Türk mitolojisinin önemli figürlerinden ejderha ve aksakallı pirin rüyada aktif bir rol oynamasıdır. Ejderha İslam öncesi Orta Asya Türk toplumlarında bolluğun ve bereketin sembolü olarak görülmüştür. Batıya doğru gelindikçe ejderha, kötü, istenmeyen düşman gibi olumsuzluklarla algılanmıştır.³⁷ Belgeden yola çıkarak 16. yüzyıla gelindiğinde ejderhanın Türk toplumunda baş edilmesi gereken bir düşman olarak görülmeye başlandığı söylenebilir. Diğer bir mitolojik unsur da aksakallı pirdir. Eski

³¹ BOA. TS.MA.e, 750/38, 24 Nisan 1512(7S918).

³² Ahmet Yüksel, "Rüyalar ve Osmanlı İmparatorluğu", *Akademik Bakış Dergisi*, S. 45, Eylül-Ekim 2014, s.3; Muhammet Yazıcı, "Osmanlı Dünyasında Rüya Görmek Üzerine", *Asia Minor Studies*, C. 4, S. 7, Ocak 2016, s. 131.

³³ BOA. TS.MA.e, 1968/72, 24 Nisan 1512 (7S918).

³⁴ Yıldızların konum ve hareketlerinin bir işaret sistemi oluşturduğuna ve bu sistem sayesinde gelecek, şimdiki durum ve geçmişe dair bilgi elde etmenin mümkün olduğuna inanılan ilim dalıdır. Detaylı bilgi için bkz. Tevfik Fehd, Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi İlm-i Ahkâm-ı Nücüm maddesi, C.22, 2000, 124-126.

³⁵ R. Hakan Kırkoğlu, *Sultan ve Münecimi: 18.Yüzyıl Osmanlı Sarayında İlm-i Nücüm*, Doğan Kitap, İstanbul 2017, s.43.

³⁶ BOA. TS.MA.e, 754/26, 13 Eylül 1520 (9L926); Buradaki tarihin II. Selim'in saltanat yıllarının sonuna denk gelmesi yukarıda değindiğimiz gibi arşiv görevlilerinin tarihleri yanlış kaydetmesinden kaynaklanmaktadır.

³⁷ Harun Duman, "Türk Mitolojisinde Ejderha", *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, C. 5, S.11, 2019, s.484-485.

Türklerde ve Müslüman Türk topluluklarında, yöneticiler başta olmak üzere topluma ruhani önderlik yapan, insanları yönlendiren, öğüt veren kişiler vardır. Aksakallı ya da aksakallı pir ifadesi ile de tanımlanan bu kişiler aynı zamanda bilge tiplerdir.³⁸

Diğer bir rüya ise Yavuz Sultan Selim'in Arap ve Acem topraklarını fethedeceği ile ilgilidir. Belgede ismi belirtilmeyen rüya sahibinin padişahla birlikte ava gittiğini, bu sırada meşelerin arasından iki büyük erkek tavus kuşunun fırladığını ve bir minare boyu yükselerek doğu tarafına uçtuklarını, padişahın da bu tavus kuşlarını avladığını rüyasında gördüğü yazmaktadır. Rüya sahibi rüyanın tevilini merak ederek rüyasını salihlere anlatır. Salihler ise padişahımız Arap ve Acem'in padişahlarını yenip topraklarına hükmedecektir şeklinde rüyayı yorumlarlar.³⁹

Arap ve Acem topraklarının fethedileceğine dair bir diğer bir rüya ise Rüstem adlı bir kişi tarafından görülmüştür. Bu kişi Hac vazifesini yerine getirmek için Hicaz'a gitmiş ve burada bir rüya görmüş bu rüyasını da Hayır Bey'e anlatmıştır. Rüyaya göre Sultan Selim elini kılıcının kabzasına atmış ve rüya sahibi Rüstem'e seslenmiştir. Rüstem gel bak bu kılıç nasıldır? İyi bir kılıç mıdır? Ben de yanına yaklaştım. Kılıcı kabzasından çıkardı. Çok uzun bir kılıçtı ve iki uçlu idi. Bana hiç böyle bir kılıç gördün mü dedi? Ben yok görmedim dedim. O da "bu İskender Aleyhisselam'a verilen kılıç gibidir." dedi. Uyandığımda rüyamı Muhammed Bey'e anlattım. O da kılıcın iki uçlu olması Arap ve Acem'in sultan tarafından fethedileceğine işaretler diyerek rüyayı yorumladı.⁴⁰ Arap ve Acem topraklarının fethi ve özellikle Mısır'ın vurgulanması Fatih'ten itibaren bu coğrafyanın fethedilme isteğinin sürekli olarak gündemde olmasından kaynaklanıyor olsa gerektir. Bu isteğin temel nedeni kutsal toprakların o dönemde Mısır'a hakim olan Memlûklülerin hükümrânlığı altında olmasından kaynaklanmaktadır. Padişahlar da Mısır'ın dolayısıyla Arap yarımadasının fethiyle İslam dünyasında oldukça prestijli bir konuma geleceklerinin farkındaydılar. Rüyalardan çıkarılacak diğer bir husus ise dönemin algısı içerisinde İskender'in bir peygamber olarak kabul gördüğüdür. Peygamber isimlerinden sonra kullanılan "aleyhisselam" kalıbı İskender isminden sonra da kullanılması bu tezi destekler mahiyettedir.

Bazı rüyalarda ise rüya gören kişi Allah, din büyükleri ya da mesajın ulaştırılacağı kişinin ataları tarafından işaret edilen müjdeli bir mesajı sultana ulaştırmak üzere görevlendirilmiştir. Bu bağlamda değerlendireceğimiz ilk rüya sahibinin adı belgede geçmemektedir. Rüyası ise şu şekildedir: İskele üzerinde yürüyordum. Hemen sağ tarafımda ziyafet verilen muhteşem bir köşk gördüm. Köşkten bir kişi beni ziyafete davet etti. Ben de gittim ve sofraya oturdum. Bu esnada aynı sofrada birlikte yemek yediğim kişi bana kendisini tanıyıp tanımadığımı sordu. Ben de tanımıyorum dedim. Bunun üzerine kendisinin Sultan Selim Han, sofradaki diğer iki kişinin ise Eyüb el-Ensari ve Hacı Bektaş olduğunu söyledi. Bu girizgahtan sonra Rüya sahibi, bu sohbet esnasında Sultan Selim'in oğlu Sultan Süleyman için bir yer takdir ettiğini⁴¹ ve bu mesajı oğlu Sultan Süleyman'a iletmekle kendisini görevlendirdiğini iddia ederek rüyasını bitirdi.⁴²

Sultan Süleyman'a Hz. Süleyman'ın mertebesine ulaşabileceğinin müjdesi de Hacı Pir Hasan adındaki derviş tarafından verilmiştir. Bu derviş bir gece rüyasında aksakallı bir kişinin kendisine sekiz yıl boyunca sabah ve akşam ezanını Allah rızası için okumasını, Cuma gecesi kalkıp abdest alarak on iki rekat namaz kılmasını, sonra üçer kere Fatiha, Muavvizeteyn, İhlas, Kafirun, İnşirah, Sebbihisme, Ayete'l-Kürsi okumasını söylemiş ve şayet bunu üç kez yaparsa yetmiş iki beladan korunacağını bildirmiştir. Derviş, bu denilenleri sekiz yıl harfiyen yerine getirdiğini,

³⁸ Özkul Çobanoğlu, *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003, s.101.

³⁹ BOA. TS.MA.e, 967/21, 25 Şubat 1514 (29Z919).

⁴⁰ BOA. TS.MA.e, 881/41, 22 Eylül 1520 (9L926).

⁴¹ Yerin ismi geçmemektedir.

⁴² BOA. TS.MA.e, 967/107, 7 Eylül 1566 (21S974).

akabinde bir Cuma gecesi yüz rekat namaz kılıp uykuya daldığını ve rüyasında Muhammed (SAV) Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Bilal-i Habeşi'yi oturur iken gördüğünü söyler. Daha sonra halkaya Hızır da katılır. Sohbetin konusu ise Hz. Süleyman'ın yapmış olduğu zikirlerdir. Sohbet bu şekilde devam ederken Hızır (AS), Hz. Süleyman'ın çektiği zikirlerin Sultan Süleyman'a ulaştırılması fikrini ortaya atar. Böylece Sultan Süleyman hem yetmiş iki beladan korunacak hem de Hz. Süleyman mertebesine erişecektir. Doğal olarak da bu rüyayı Sultan Süleyman'a ulaştırma görevi dervişe verilir.⁴³

Sultan Süleyman ile ilgili görülen bu iki rüya Hz. Muhammed ve sahabelerin de olduğu ortamdan gönderilen ilahî mesajlar içermektedir. Yine müjdelerin araçlar eliyle sultana ulaştırılmak istenmesi ve rüyaların kendi içlerinde tutarsız olması, bu rüyaların kurgulanma ihtimalini ön plana çıkarmaktadır. Tabi sultan bu arızaları okumuş mudur? Rüya gören kişiyi huzura çağırmış mıdır? Bunları bilmek zor.

Bu başlık altında değerlendireceğimiz son rüya ise Mısır'ın II. Mahmud tarafından yeniden fethedileceğine dairdir. Rühayı gören kişinin kimliği belli değildir. Rüya şu şekildedir: Bir gece rüyamda Sultan II. Mahmud'u hacca giderken gördüm. Ben dahi Sultan ile beraberdim. Şam'a vardığımızda Emeviye Camii'ne girdim. Güya burada sahabe kabirleri varmış. Birden sultanım mihrabın yanında beliriverdi. Bana o günün sabahında yazılan telhislerden birinin başına "ve lekad ketebnâ fi'z-zebûri min ba'di'z-zikri enne'l-arza yerisüha 'ibadiye's-sâlihûn"⁴⁴ ayet-i kerimesi yazılırken 'ibadiye's-sâlihûn kelimesindeki vavı silerek "ya" ile 'ibadiye's-sâlihûn yazmışlar diyerek hemen bunun doğrusunu araştırmamı istedi. Ben sultanıma dönüp utanarak çekinerek siz bütün kullarınızdan daha bilgilisiniz acaba doğrusu "vav" ile değil midir? diye söyledim. Bunun üzerine sultan, cami-i şerifin önünde yüksekçe bir yerde bulunan ve Medine-i Münevvere'den gelmiş gayet büyük bir Kur'an-ı Kerim'i eline aldı ve mübarek elleriyle Kur'an-ı Kerimi sayfalarını hızlı hızlı açmaya başladı bu sırada ben uyandım. Arızanın devamında rüyayı gören kişi ise rüyanın yorumunu da yapmıştır. Teviline göre Sultan yakın zamanda Hicaz, Mısır ve Şam'ı tekrar hakimiyeti altına alacaktır.⁴⁵

"Müjdeci Rüyalar" başlığı altında incelediğimiz bu belgelerden yola çıkarak özellikle tarikat mensuplarının kimin sultan olacağı, hangi yerlerin fethedileceği gibi konularda siyasal bir söylem geliştirdiği, bu söylemleri de güç devşirmek ve ihsana kavuşmak için kullandıklarını söyleyebiliriz. Rüya sahipleri bu siyasal söylemleri geliştirip rüyalarını padişaha kadar ulaştırmadaki cesaretlerini ise muhtemelen Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemlerinde sultanların görmüş olduğu, ilahî mesajlar içeren, gerçekliğine inanılmış ve kroniklerde sıklıkla rastlanan rüyalarından almış olmalıdır.⁴⁶ Duraklama döneminden itibaren ise bu kişilerin önünde Şeyh Şuca gibi bir örnek vardır. Şeyh Şuca, Sultan III. Murad'ın şehzadeyken gördüğü bir rüyayı yorumlamış ve şehzadenin yakında padişah olacağını söylemiştir. Rüya gerçek çıkınca Şeyh İstanbul'a davet edilmiş ve bundan sonra sarayda çok etkili bir konuma gelmiştir. Bir rüya kişilerin konumlarını belirlemiş, Şeyh hayal bile edemeyeceği bir etkinliğe kavuşmuştur. Bu durum her zaman aynı sonucu doğurmamıştır. Şeyh Şuca'nın şansı III. Murad'ın rüyalar, astronomi ve astroloji gibi ilimleri önemsemesinden kaynaklanmaktadır. Yoksa genel olarak değerlendirildiğinde rüyanın gerçekliğini sorgulamayan toplumlarda bile siyasi rüyalara her zaman temkinli yaklaşıldığı bilinmektedir.⁴⁷

⁴³ BOA, TS.MA.e, 967/109, 7 Eylül 1566 (21S974).

⁴⁴ Enbiya 105

⁴⁵ BOA, TS.MA.e, 640/57, 31 Mayıs 1839 (17Ra1255).

⁴⁶ Yüksel, agm, s.2.

⁴⁷ Kafadar, age, s.146.

Bu bölümde işlediğimiz rüyalar siyasal söylem bağlamında değerlendirilebilir. Ancak, bu her zaman için görülen rüyanın kurgulandığı anlamına da gelmemeleridir. Evet, kişilerin bir takım beklentilerle rüyalar kurgulama ihtimalleri vardır. Muhtemelen yukarıda değindiğimiz gibi Şeyh Şuca ve benzeri örneklerden yola çıkarak makama ve ihsana kavuşmayı umut etmiş de olabilirler. Öncelikle bu kişilerin isteklerine kavuşabilmeleri için arızaların ya da mektupların sultana ya da şehzadeye ulaşması gerekmektedir. Bu nedenle çalışmamızda şu sorulara da cevap aradık. Bu rüyaların kendisine müjde verilen kişilere yani sultan ya da şehzadelere ulaşmış mıdır? Ulaşmışsa rüyada görülen ve müjdelenen kişi buna nasıl tepki vermiştir? Rüyayı görenler rüyalarını çevrelerine anlatmış mıdır? Ya da özellikle şeyhlerin gördükleri rüya karşılığında alacakları hediyelerden başka dönemin padişahını kendi tarikatlarına bağlama arzusu var mıdır? Ancak belgelerden bu sorulara bir cevap bulamadık. Ama en azından şunu biliyoruz aralarından bir tane Şeyh Şuca kadar sarayda etkili olan biri çıkmamıştır. Zaten Şeyh Şuca rüyayı kendisi görmemiş, kendisine gelen rüyayı yorumlayınca hürmet görmüştür.

Bu başlık altında son olarak şunları ifade edebiliriz. Halk arasında şehzadeler, farklı yerlerde sancak beyliği yapsalar da Anadolu halkı müstakbel padişahları hakkında bir takım bilgilere ulaşabilmiştir. Kişiler sevdikleri bir şehzadenin pekala sultan olabileceğini rüyalarında görebilirler. Bir de rüyalardan bir kısmı istihareye yattıktan sonra görülmüştür. Yani bilinç altında olan, düşünülen bir şeyin rüyada görülmesi de normal bir durum olsa gerektir. Diğer bir konu ise kurulduğundan beri sürekli genişleyen imparatorluğun fertleri için sıradaki fethedilecek yerin neresi olduğunu görmek belki de mutasavvıf kimliği ile padişahın fetih politikasına yön vermek ya da kurgulanmışsa da “ben zaten rüyamda gördüm” demek istenmiş olabilir.

4- Bürokraside Terfi Rüyaları

Bu tür rüyalar kişilerin kariyerleri ile ilgili gördükleri rüyalar. Bu rüyalar sadece rüyayı gören kişilerin, heyecan yaratan beklentilerini değil aynı zamanda terfi edeceği yorumlanan kişilerin ve onları rüyasında görenlerin bu durum karşısında ne yaptıklarını da bildirmektedir. Anlaşılabileceği üzere rüya bazen şahsın bizzat kendisi tarafından bazen de kendisini tanıyan bir kişi tarafından görülmüştür. Bu bağlamda zikredeceğimiz ilk rüya Ebussuud Efendi'ye aittir. Ebussuud Efendi, Davud Paşa Medresesi'nde müderris iken rüyasında bir Cuma günü Zeyrek Camii'nde Hz. Muhammed'i gördüğünü kendisiyle Arapça konuştuğunu ve bu rüyadan sonra Şeyhü'l-İslamlığa yükseldiğini belirtmiştir.⁴⁸

Bu konuda başka bir rüya ise Hazine-i Hümayun'un kırk sekizinci Çuhadarı Ahmed Efendi tarafından görülmüştür. Ahmed Efendi rüyasını anlatmaya geçmeden önce herhangi bir tarikata bağlı olmadığını ifade eder. Bu açıklamanın ardından rüyasını anlatmaya başlar. Rüya sahibi bir Cuma gecesi sabaha yakın rüyasında bir Mevlevi şeyhine biat ettiğini, sonra, daha önce bildiği bir evde mukabele gününde aksakallı bir adamla karşılaştığını, aksakallının etrafında büyük ve küçük küreler olduğunu ifade ettikten sonra, bu aksakallının kendisine küre ilmini (ilm-i nücum) öğreteceğini söyler. Akabinde Ahmed Efendi eline bir küre aldığını, önce gök eşleğine, sonra yeryüzünün güney kısmına baktığını ve dünyanın güney kısmı kutuplar bölgesi de dahil olmak üzere bomboş olduğunu fark eder. Rüyanın devamında Ahmed Efendi “o an düşündüğünü, gördüğü manzaranın dünyanın ¾ gayrimeskun zanneden eski mezheplerce tasvir olunmuş gibiydi” der. Daha sonra kendisine birçok şey öğreteceğini iddia eden aksakallı ile küre talimine başlar. Neden sonra bu aksakallının kendi dostlarından Süleyman Efendi olduğunu fark eder. İlk derste Süleyman Efendi'nin bir miktar kırmızı ibrişim alıp gök eşleği üzerine sararak, ibrişim üzerinden akan kırmızı suyu bir kasede toplar. Süleyman Efendi bu işleme ezlam-ı hasr?

⁴⁸ BOA. TS.MA.e, 1196/58, 4 Mart 1840 (29Z1255).

dendiğini ifade ettikten sonra güya o kasede su çöküp duruldukça ahkâmın ortaya çıkacağını söyler.⁴⁹

Ahmed Efendi rüyasını tabir etmesi için bir şeyhe göndermiş, ancak şeyhin ismi ve bağlı olduğu tarikattan bahsedilmemiştir. Şeyh, bu rüyanın sadık rüya olduğunu, rüyanın sahibi ilm-i küreyle aşırı uğraşmadığını, kendi yorumuna göre yakın zamanda daire-yi ruy-i zeminin sahibine biat ederek onun işlerini idare edecek mertebeye gelecektir şeklinde yorumlar. Yine şeyh bu rüyada bir takım memleketleri seyahat ve gezmeye işaret vardır diyerek tevilini bitirir.⁵⁰

Her ne kadar yorumcu ilm-i küreyle aşırı uğraşmadığını söylese de Ahmed Efendi'nin ilm-i nücuma merak saldığı ve ilgilendiği rüyasındaki detaylardan bellidir. Özellikle gök eşleği, ezlam, ahkâm gibi kavramlar bu ilimle uğraşmayanların ya da merak salmayanların bilebileceği genel bir bilgi değildir.⁵¹ Ancak şeyh muhtemelen rüya sahibinin isteklerini bildiği için kendisinin makam olarak yükseleceğini ve seyahate çıkacağını söyleyerek belki de Ahmed Efendi'nin istekleri doğrultusunda rüyasını yorumladığı düşünülebilir.

Diğer bir rüya ise yine Hazine-i Hümayun kırk sekizinci Çuhadarı Ahmed Efendi tarafından 19 Rebiülevvel 1199 /30 Ocak 1785 te görülmüştür. Rüya şu şekildedir: Galiba Fatih Camii avlusu idi. Başlarında bizim gibi sarma takke olan bir grup adam gördüm. Her biri birbirinden farklı adamlar takkelerini çıkarıp Dalfes Camii'ne doğru koşmaya başladılar. Ben de onların peşi sıra koştum. Bu kimselerin kiminin suratı sarı kiminin siyah yani her biri hastalıklı gibiydi. Şadırvan avlusuna geldiğimizde hünkar çıkacak dediler. Hünkar ise Fatih Sultan Mehmed imiş. Yukarı tarafta valideler mahallinde kafesler vardı. Fatih merhum ortaya çıktı. Bekçiler alkışlamaya başladı. Yüzü çok güzel ve beyaz idi. On beş yaş civarında gözüküyordu. Konuşması düzgün elbisesi yeşil ve Bektaşî tacı üzerine yeşil tülbent sarmış bir halde idi. Bu şekilde kendini gösterdi. Onu görünce bir titreme geldi. Bu kadar ahlaki güzellikler ile bilinen Ebu'l-Feth, kendi saltanatı zamanındaki evliya ve ulema başka tarihte gelmemişken (tayy-i zaman yapamamışken) böyle küçük yaştaki padişah nasıl bu zamana gelir deyip hayret ettim. O sırada beni yukarıdan aşağıya süzdü. Bu sefer yüzüne bakmaya utandım. Elinde bir elma vardı. Bir miktarını kesip bana verdi. Ben de elmayı alıp efendim kulunuza elma ikram etmeniz Kızıl Elmayı almaya delalettir dedim. Sonra birden düşündüm. Üç yüz yıl önce yaşamış sultana Kızıl Elmayı fethedersin demek hatadır, hemen düzeltip temiz neslinizden gelen padişahlar fetheder dedim. Gel sana altın vereyim dedi. Ve bir beyaz kese çıkarıp iki adet büyük altın verdiler lakin bunlar altın değil gazi padişahın fethettiği vilayetlerden gelen armağanlardır ki bana verdi dedim.⁵²

Rüya tabir edilmesi için Nakşî şeyhi Ziya Efendi'ye gönderilmiş ve tabir edilip iade edilmiştir. Muhtemelen yukarıda ismi verilmeyen tabirci de Ziya Efendi olmalıdır. Şeyh, yukarıda bahsedilen kişiler bu beldeye kötü örnek olan ve tuzak kuran kişiler olup onlardan sonra yüksek ahlaklı gayret-i kutsiye'ye sahip birinin Fatih Sultan Mehmed olarak belirmesi ilahi yardıma işaret eder, rüya sahibinin bu hoşluğu ile nice cömert ikramlara mazhar olacaktır, diyerek tevilini bitirmiştir.⁵³

Türk mitolojisinin en temel unsuru olan Kızılelma'ya rüyada yer verilmiştir. Çok güçlü bir Türk cihan hakimiyeti mefkuresi olarak da adlandırabileceğimiz Kızılelma, Türklerin ulaşacakları

⁴⁹ BOA, TS.MA.e, 885/70, 17 Şubat 1785 (7R1199).

⁵⁰ BOA, TS.MA.e, 885/70, 17 Şubat 1785 (7R1199).

⁵¹ Ezlam cahiliye dönemi Araplarının kullandığı fal oklarına verilen isimdir. Ahkâm ise astrologların yıldızları gözlemleyerek olacaklarını iddia ettikleri olayları yazmalarıdır.

⁵² BOA, TS.MA.e, 198/5, 30 Ocak 1785 (19R1199).

⁵³ BOA, TS.MA.e, 198/5, 30 Ocak 1785 (19R1199).

zaferlere, ulaşmadan önce verdikleri addır.⁵⁴ 1785 yılında devletin çok zor bir dönemden geçtiği zamanda bile Kızılme fikrinin rüyalara girecek kadar canlı olması da rüyanın ilgi çekici unsurlarından biridir.

Benzer üslupta kaleme alınmış ancak kim tarafından görüldüğü yazılmamış iki rüya daha vardır. Gerek yazım stili gerekse içeriği açısından değerlendirildiğinde bu rüyaların da muhtemelen Ahmed Efendi tarafından görüldüğü ve bu süre zarfında terfi aldığı söylenebilir.

Birinci rüya 15 Zilkade 1202/ 17 Ağustos 1788 tarihinde görülmüştür. Buna göre rüyayı gören kişi otuz altıncı hazine çuhadarı ve Silahdar Yahya Efendi'nin dördüncü çakırsalanıdır⁵⁵. Rüyasında Hz. Muhammed'i görmüş ve rüyasını da Şeyh Ziya Efendi'ye yorumlatmıştır. Ziya Efendi ise muhtemelen aynı kişiden gelen benzer rüyalardan sıkılmış olmalı ki bu rüyayı, rüya sahibinin istediği içinde sakladığı, arzuladığı şeyler gerçekleşecektir şeklinde yorumlamıştır.⁵⁶

Diğer rüya ise 14 Muharrem 1203/15 Ekim 1788 tarihinde hazine otuz dördüncü çuhadar ve aynı zamanda Silahdar Yahya Efendi'ye dördüncü çakırsalan olan kişi tarafından görülmüştür. Rüya'yı gören kişi yani muhtemelen Ahmed Efendi rüyası şöyledir: Enderun bahçesinde olan bir Şam fıstığı ağacı gördüm. Bir cüce akağa da bu ağaçtan Şam fıstığı düşürüyordu. Ağaca baktığımda salkım salkım olgunlaşmış yeşil ve kırmızı fıstıklar olduğunu fark ettim. Bir avuç kopardım ve yedim. Rüya bu şekilde kayıt edildikten sonra yorumlanmak üzere yine Şeyh Ziya Efendiye gönderilmiştir. Şeyh ise "bu rüya bizlerin ve diğer kimselerin fayda göreceğine bir işarettir". diyerek kendisine gönderilen evrakın üstüne not düşmüştür.⁵⁷

Bu başlık altında değerlendirdiğimiz rüyaların hepsi Ahmed Efendi'ye ait değildir. Sultan Dördüncü Mustafa'nın Başçuhadarı Abdülfettah Ağa'yı seven biri istihareye⁵⁸ yattığını bu istiharede Abdülfettah Efendi'nin üzerine güneş doğduğunu bu nedenle bu mektubu yazdığını bununla beraber sefere giderken koklaması için güzel bir koku gönderdiğini belirtmiştir.

Bu bağlamda değerlendireceğimiz son rüya ise Sultan I. Abdülhamid'in Kızı Ayşe Sultan'ın kethüdası Naşid İbrahim Efendi tarafından görülmüştür. Naşid İbrahim Efendi, Silahdar Ağanın rütbesinin yükseleceğine dair bir rüya görmüş, ancak çok defa kendisiyle karşılaşmasına rağmen bu rüyasını anlatamamıştır. Bununla beraber rüyam doğru çıkarsa bu varacağı yazıyorum buraya bakarsınız diyerek not düşmüştür.⁵⁹

Bu bölümde incelediğimiz belgeler arşivde görmeye pek alışık olmadığımız türden metinlerdir. Ortada ne bir resmi yazı vardır ne de padişaha sunulmuş bir arıza. Özellikle Ahmed Efendi'nin gördüğü rüyaları ve bunların yorumlarını hatıra olarak görev yaptığı sarayda sakladığı söylenebilir. Vefat, işten ayrılma vs. nedenlerden dolayı bu evraklar bulunmuş, resmi bir evrak olduğu düşünülerek arşive kaldırılmış olmalıdır. Bu terfi rüyaları gören ya da başkaları tarafından terfi edeceği görülen kişilerin akıbetleri hakkında da eldeki belgelerden başka bilgiye ulaşamadık.

⁵⁴ Fatih Özdemir, "Kızıl Elma'yı Arayan Üç Yazar: Ömer Seyfeddin, Ziya Gökalp, Ragıp Şevki Yeşim", *Turkish Studies*, S. 3/5, 2008, s.504.

⁵⁵ Padişah ava gittiğinde ellerinde ava alıştırılmış doğan türünden büyük, yırtıcı çakır kuşlarını tutan ve bunları av için kullanan görevlilere verilen addır. Detaylı bilgi için Bkz. "Çakırcı" maddesi Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

⁵⁶ BOA, TS.MA.e, 1212/34, 17 Ağustos 1788 (15Za1202).

⁵⁷ BOA, TS.MA.e, 481/21, 15 Ekim 1788 (15M1203).

⁵⁸ İstenilen bir işin hayırlı olup olmayacağı ya da gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini Allah'ın kendisine bildirmesi için belli dualar okunduktan sonra görülen rüyayı yorumlama işidir.

⁵⁹ BOA, TS.MA.e, 391/27, 4 Mart 1840 (29Z1255).

Sonuç:

Bu çalışmada görülen rüyaları bütün yönleriyle detaylı bir şekilde incelemekten ziyade Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde tespit edebildiğimiz belgelerden yola çıkarak genel olarak değerlendirmeye çalıştık.

Her toplumun kendine has dini bir takım değerleri ve inançları vardır. Toplumların bu dini değerleri ve inançları yaşadıkları çevre, bağlı oldukları din ve mezhep vb. etkenlere göre şekillenir. Dini değer ve inanışların şekillenmesine etki eden bu unsurlar bazı kavramları ön plana çıkarır. Rüya da bu kavramlardan bir tanesidir. Türklerin gerek İslamiyet'ten önce gerekse İslamiyet'ten sonra gelecekte haber verme, geçmişle bağ kurma ve meşruiyet sağlama aracı olarak rüyaya önem atfetmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşundan yıkılışına kadar olan süreçte padişah, diğer devlet adamları ve halkın gördüğü, genellikle ilahi bir mesaj taşıdığına inanılan rüyalara kaynaklarda sıklıkla rastlanılmaktadır. Bu tür rüyalar sorgulanmadığı sürece halkta ve bazı yöneticilerde heyecan uyandırmış bir fetih hareketinin temel motivasyonu olarak gösterilmiş menkıbelere dönüşerek günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak rüyaları sorguladığınız zaman bu rüyaların büyük bir kısmının kurgulandığı anlaşılmaktadır. Rüyaların gerçekleşeceği söylenen olaylardan hemen sonra görülmesi ya da geleceğe yönelik gerçekleşeceği söylenen olayların gerçekleşmemesi, içeriklerinde mitolojik öğelere sürekli yer vermesi gibi nedenlerden bu sonuca ulaşılmıştır. Çalışmamıza konu olan ve saraya ulaştırılan rüyaların kurgulanma nedeni ise basittir: Bir şekilde yöneticilerle iletişime geçmek ve yöneticilerden atıyye alabilmek. Kuruluş döneminde Osmanlı Sultanları ile Türk dervişleri arasında yakın bir ilişki vardı. Şeyhler bir taraftan adanmış müritleri ile beraber orduyu teşkil ediyor cihata katılıyor bir taraftan da doğudan gelen göçmen Türkleri kurdukları zaviyeler aracı ile yerleşik hayata geçiyorlardı. Sultanlar bu nedenlerle mutasavvıfları kendi yanlarında tutmaya çalışmış, kuruluş döneminden itibaren özellikle şeyhlere her vesile ile hediyeler göndermiş araziler bağışlamışlardır. Bu durum zamanla gelenek haline gelmiş ve bazı mutasavvıf ve diğer kimseler rüyaları padişahattan atıyye almanın bir yolu olarak kullanmışlardır diyebiliriz.

Kaynakça

1-Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Sadaret Mühimme Evrakı Defteri.

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Maarif Nezareti, Mektubi Kalemi.

Devlet Arşivleri Başkanlığı, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi.

2-Kitap ve Makaleler

ATEŞ, Süleyman, Süleyman Ateş, "Kutub", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.26, Ankara, 2002, s. 488-489.

AYDAR, Hidayet, "Kur'an'da rüyalar ve Rüyaların Hayata Yansımaları", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2005, C. V, S 1, 2005 s. 39-60.

BARDAKÇI, M. Necmettin, "Osmanlı Devleti'nin İmparatorluğa Geçiş Sürecinde Tasavvuf ve Tarikatlar", *İslamiyat*, S.IV, 1999, s.74-90.

ÇELEBİ, İlyas, "Rüya", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.35, İstanbul 2008, s. 306-309.

- ÇETİN, Halil, “Osmanlı Saltanat Rüyaları ve Tarihi Bağlam”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 27, S.1, Temmuz 2012, s. 37-68.
- ÇOBANOĞLU, Özkul, *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*, Akçağ Yayınları, Ankara 2003,
- DUMAN, Harun, “Türk Mitolojisinde Ejderha”, *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, C. 5, S.11, 2019, s. 482-493.
- EROĞLU, Haldun, “Osmanlıya Karşı Savaşan Osmanlı Şehzadesi: Şehzade Ahmet'in Oğlu Şehzade Kasım (907/1501-924/1518)”, *OTAM*, S. 13, Ankara 2003, s. 227-236.
- EVGİNER, Nilüfer *Psikolojik ve Dini Bir Fenomen Olarak Rüya*, (Selçuk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2010.
- KAFADAR, Cemal, Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken, Dört Osmanlı:Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun, Metis Yayınları, 2019 7.baskı, İstanbul,
- KIRKOĞLU, R. Hakan, *Sultan ve Müneccimi: 18.Yüzyıl Osmanlı Sarayında İlm-i Nücum*, Doğan Kitap, İstanbul, 2017.
- KÖKSAL, İsmail, “Rüyaların Fıkhi Boyutu”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.13, S.2, 2008, s.35-54.
- NİYAZIOĞLU, Aslı, *17.Yüzyıl İstanbul'unda Rüyalar ve Hayatlar*, Doğan Kitap, İstanbul 2020.
- OCAK, Ahmet Yaşar, “Zaviyeler (Dini, Sosyal ve Kültürel Tarih Açısından Bir Deneme)”, *Vakıflar Dergisi*, , S.12,1978, s. 247-269.
- ÖZDEMİR, Fatih, “Kızıl Elma'yı Arayan Üç Yazar: Ömer Seyfeddin, Ziya Gökalp, Ragıp Şevki Yeşim”, *Turkish Studies*, S. 3/5, 2008, s. 503-515.
- ŞAHİN, Haşim, Şahin, *Dervişler ve Sufi Çevreler Klasik Çağ Osmanlı Toplumunda Tasavvufi Şahsiyetler*, Kitap Yayınevi, Ankara 2007.
- YAŞAROĞLU, M. Kamil, “Molla Gürani”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.30, İstanbul 2005, s. 248-250.
- YAZICI, Muhammed, “Osmanlı Dünyasında Rüya Görmek Üzerine”, *Asia Minor Studies*, C. 4, S. 7, Ocak 2016, s.120-148.
- YİĞİT, Fatma Akkuş, “Osmanlı-Memlûklü Mücadelesinde Beş Yıl Savaşları”, *Timurlu Tarihine Adanmış Bir Ömür:75. Doğum Yılında Prof. Dr İsmail. Aka'ya Armağan*, Ed. Musa Şamil Yüksel, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 2017, s.235-260.
- YÜKSEL, Ahmet, “Rüyalar ve Osmanlı İmparatorluğu”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 45, Eylül-Ekim 2014, s. 1-23.